Ч. 18. Pocztowa należytość opłacono ryczałtem. Львів, неділя 4. травня 1930 р. Рік XXXII.

Виходить що тижня в неділю.
Адреса редакції і адміністрації:
„Свобода“, Львів, Ринок 10, II. пов.

СВОБОДА

СЕЛЯНСЬКА ГАЗЕТА

Орган Українського Національно-Демократичного Обєднання.

ПЕРЕДПЛАТА виносить в краю: місячно 80 сот., чвертьрічно 2 зол. 20 сот. В Америці 2 дол. річно. Зміна адреси 50 сотиків. Поодиноке число коштує 20 сот.

Телеф. Редакції: 29-41.

Телеф. Друкарні: 29-26.

Терор.

Терор — це слово латинське. Проте, хоч з латиною знакомих є дуже мало, то це латинське слово знає кожний. Знає його з життя, з практики. Особливо відоме воно у звязку з тим, що діється від ряду літ на Великій Україні. Відоме воно з тих численних протестів, які виносить наше громадянство проти „червоного терору“ на Великій Україні.

Терор означає перестрах. В державі воно означає систему панування, оперту на пострасу і часто крівавому примусі. На такому крівавому примусі оперте є панування московських більшовиків на Великій Україні. За час свого панування вони перестріляли міліони людей, щоби цим відстрашити живучих виступати проти їхнього панування.

Терор є страшною зброєю. І терор не є жадною зброєю. Терор є страшною зброєю проти несвідомої, темної, незорґанізованої маси. Прм. один вовк розжене ціле стадо овець. Але для свідомого, зорґанізованого гурту терор не страшний. Так, як вже прм. коні інколи не розбігаються перед вовками, а збігаються до гурту і копитами відбивають напад цілої тічки вовків. У свідомому гурті навіть смерть одиниць не зробить вилому, бо одного вбитого заступає десять нових живих готових до боротьби.

Терором ніколи не послугується сильний. Терором рятуються тільки слабі. Хоч би більшовики-комуністи. Є їх всього до двох міліонів, а правлять вони біля 150 міліонами людей і кількадесять ріжними народами. Їх ненавидять, але коряться їх волі. Бо вони сильно зорґанізовані і до того тримають людей у вічному страху за своє життя.

Припустім, що всі жертви більшовиків, яких вони вислали на той світ, були би зорґанізованими. Їх нараховують понад два міліони. Чи всилі булиб більшовики їх знищити, коли їх самих — себто більшовиків-комуністів немає навіть 2 міліонів? Та ще тоді, коли величезні маси ріжних народів ставляться ворожо до більшовиків? — Ніколи в світі! Більшовикам давно був би кінець. Але біда в тому, що поза комуністами в Рад. Союзі немає другої однаково сильної орґанізації, яка би їм протиставилась. Є лише незорґанізована маса, з якої більшовики вибірають кращих одиниць, висилають їх на каторгу або розстрілюють, цим вносять у маси пострах і вона поневолі кориться жмені отих терористів-більшовиків.

Терор московських більшовиків на Великій Україні є страшний. Але до часу. Поки на Вел. Україні не дозріє та сила, яка опреться насильству. А та сила там наростає і ми віримо, що те наростання вже довго не потріває. Коли вже московські більшовики забираються до наших людей науки і намагаються їх винищити, то це свідчить найкраще, що під ними земля горить, а вони не знають, де є саме джерело горіння, та думають залякати український нарід гострим судом його визначних наукових діячів.

Це не є нігде записане, але це кожний з нас відчуває. Бо всі ми є дітьми одного народу і мусимо відчувати, що наша сила росте, що зближається кінець нелюдським терпінням, які завдає нашому народові горстка нелюдів.

На Вел. Україні маємо до діла з терором у дуже широких розмірах. Це є терор орґанізації, яка править державою і розпоряжає всіми засобами, які може дати лише держава, як військо, поліція, тюрми і т. п. Але є терор і в зменшених розмірах, який також є дуже шкідливий, коли люде не вміють дати собі з ним ради. От хоч би вказати на такий випадок з Волині. Ще в 1928-ому році підчас виборів жалілися люде одного села на Дубенщині. Ми, кажуть, не можемо щонебудь робити, бо в нас є кількох сельробів, які нам грозять, що нас спалять, як ми не підемо за ними. Чи ті головорізи сповнили би свою погрозу, трудно повірити, але фактом було, що люде в тому селі жили в страху перед ними, а хтось міг сказати, що це село є чисто сельробівське. До того довела слабодухість, несвідомість і неорґанізованість людей.

А ось тепер довідуємось про інший випадок. Посол Ліщинський влаштував недавно передвиборче віче у Здовбиці біля Здолбунова. Це село має кілька тисяч українців і там-же розселено до 100 військових осадників. На віче зібралося маса українців і прийшли оті осадники. Колиб вони прийшли з добром та мали людям щось доброго порадити, то що булоб краще, як виступити на вічу і пояснити людям справу. Але щож вони могли доброго людям сказати? Нічого! І тому взялися також за терор. Обкидали президію віча яйцями і розпочали бійку, наслідком чого кількох українців опинилося в арештах. Люде перелякалися. Може дехто так перелякався, як взагалі всі були перелякані в 1928-ому році та голосували за одинку. Мовляв — хоч не будуть мене напаствувати. Але, чи то не виглядає смішно? То-ж уже мають люде практику з 1928-омого року, що терору не на те вживається, щоби людям робити добро.

З другого боку — чи такий дурний терор є страшний? Ні! Адже він тільки й показує, що терористи не мають сили обстояти свою думку і тому вживають насильства. Звичайно — розраховуючи на те, що люде не полапаються, про що йде і зі страху зроблять дурницю, яка потім буде їм боком лізти.

Кажемо — терор не є страшний, коли протиставити йому свідомість і орґанізованість. І тому ми мусимо поширювати серед нашого народу свідомість і скріплювати нашу орґанізованість. А вже щодо Волині, то й мови немає, що терор сельробів чи осадників повинен лиш вказати нашим людям правильну лінію громадської праці. Зокрема повинен підказати, на яку листу мають при виборах голосувати. Такою листою, яку висунула переважаюча більшість українців, які не лякаються ніякого терору і вірять у велику відпорну силу нашого народу, є листа Українського Національно-Демократичного Обєднання Ч. 18.

Вражіння послів з Волині.

Ми вже писали про те, що теперішні вибори на Волині мають для нас українців те велике значіння, що ми взаїмно себе блище пізнаємо і зблизимося. Тепер маємо вже докази, що ми зовсім правильно оцінили справу. Справді йде оте взаїмне пізнавання і заповідає як найкращі наслідки на майбутнє.

Загально всі наші посли з Українського Національно-Демократичного Обєднання (УНДО) говорять про Волинь з найбільшим вдоволенням. Себ-то стверджують, що наш нарід на Волині у своїй селянській масі є досить свідомий і найважніще, що радо горнеться до громадської праці, хоче знати свої справи і шукає шляхів до їх пізнання. Розуміє значіння освіти і орґанізації та стремить до їх осягнення. Треба дивуватися, оповідає пос. С., як по селах, без належного проводу, без формальної (статутової) орґанізації всюди живий культурно-освітній рух. Прм. на великодні свята майже в кожному селі на ковельщині відбувалась театральна вистава, хоч всі читальні „Просвіти“ там позакривані. Інший каже: починаєш віче — є лиш кільканадцять осіб, а за хвилю — майже ціле село сходиться. Люде всім цікавляться, про все розпитують, дякують, що почули добре слово з уст свого посла. — Не говорючи вже про кооперативний рух, який набрав на Волині великого розмаху і який падає ввічи кожного, хто приїде на Волинь.

З другого боку кожний з послів стверджує незвичайно тяжкі умови для громадської праці на Волині. Їх не можна порівнати з галицькими умовами. А це тим більше свідчить про силу нашого народу, а зокрема селянства на Волині, яке серед тих умов таки находить спосіб розвиватися і розбудовувати своє громадське життя.

Найважніщими справами, які запримітили наші посли, є фальшивий сельробізм і заляканість. Кажуть: говориш з таким сельробом і переконуєшся, що він не є ніяким сельробом; він є українцем-націоналістом, якому лиш причепили марку сельроба. Є це просто наслідком браку інтеліґентних сил, які впору висвітлилиб були людям справу. Цей брак використали спритні сельробівські аґенти, які звязали українство з сельробізмом. Тепер це безумовно зміниться і то та зміна поступатиме дуже скоро, бо самі оті ніби сельроби переконуються, що їх сельробізм був фальшивий, що дійсний сельробізм їм зовсім не по духу. Тій зміні і її поспіхові сприяє московсько-більшовицька політика на Великій Україні, яка зводить українських селян на жебраків.

Заляканість замічається всюди. Коли посли досліджували, звідки вона береться, то виявилось, що є це головним чином наслідок несвідомости свого права і переконання, що на несправедливість не мажна ніде найти кари. Майже ніхто не скаржиться перед вищою владою на зарядження нищих властей, а поліціянт на селі це найвища влада. Мало того — по деяких селах військові осадники також влада. І здається людям, що на це нема ніякої ради. На Здабунівці трапляються зухвалі бандитські напади, про які кажуть людям, що то нападають бандитські шайки з закордону. А це також наводить на людей страх.

Все це разом взяте сумне і відрадне. Сумно, бо нарід не має догідних умов для праці, але відрадне, бо навіть серед таких тяжких умов нарід не спить. Умови мусять вкінці змінитися, а тоді тим буйніще розівється українське народнє життя на Волині.

Така то справедливість.

З буджетових кредитів, ухвалених польським соймом на підмогу для хліборобства у висоті 5 міліонів, розділило міністерство рільництва виключно між такі хліборобські орґанізації у східних воєвідствах: „малопольське товариство рільниче“ у Львові 500.000 зол., воєвідську орґанізацію „кулек рольнічих“ в Луцьку 250.000 зол. і патронат „спулдзєльні рольнічих“ у Львові 150.000 зол.

Для української хліборобської орґанізації „Сільський Господар“, що працює для добра хліборобів найбільше і причинилось до піднесення хліборобської культури у Східній Галичині більше, ніж всі три польські орґанізації разом, не признало міністерство рільництва ані сотика! А преці ті гроші походять також з кервавиці українських податників!

Всі українці Волині голосують при виборах до сойму 18. травня і до сенату 25. травня на українську листу ч. 18

До сойму голосує лише округа ЛУЦЬК, до сенату ціла ВОЛИНЬ. — Ковельські вибори будуть 13. липня ц. р.

Досі наші посли рідко їздили на Волинь. І не дивниця. На Волині не можна влаштувати найменшого зібрання без дозволу влади, а того дозволу майже ніколи не можна було дістати. Особливо для послів Українського Національно-Демократичного Обєднання. На Волині влаштовувала віча одинка, мали інколи дозволи на віча радикали і навіть сельроби, але спроби влаштувати віча Українського Нац.-Демократичного Обєднання кінчилися забороною. І лише тепер, коли по закону не потрібно на передвиборче віче ніякого дозволу, наші посли мають змогу виступати на Волині та направити недостаток минулого й підготовити грунт для праці в майбутньому. З другого боку на Волині мусять зрозуміти, що й у Галичині дорога для українців не встелена квітами, що й тут є безмір роботи. Натомісць коли тепер наші посли пізнають блище Волинь, а наш нарід на Волині звяжеться тіснішими взаєминами з Галичиною, то це полекшить працю і дасть змогу нашим послам частіше бувати на Волині. Звичайно — справу значно полекшать українці Волині, коли при виборах засвідчать свою солідарність з більшістю українського народу в Галичині.

З передвиборчого руху на Волині.

КОСТОПІЛЬЩИНА. 12-го квітня ц. р. відбув посол Кузик з кандидатом п. Серветником довірочну нараду в Антополі, а 13-го квітня велике окружне віче в гміні Дережно на подвірю гром. Савчака. Наради і віче пройшли дуже поважно. На віче прийшло понад 500 людей з сіл цілої гміни (волости). Того самого дня відбулося велике віче в селі Руда-Красна, на якому також було парусот людей з найблищих сіл. На нараді і на вічах постановлено одноголосно голосувати лише на список ч. 18.

ДУБЕНЩИНА. 22-го квітня ц. р. (на третій день свят) відбулося заходом Нар. Пов. Коміт. Укр. Нац. Дем. Обєднання в Дубні велике віче в селі Великих Дорогостаях. На віче зійшлося біля 1000 людей з Великих Дорогостай і доколичних сіл. Промовляли посол Вислоцький і член Пов. Комітету УНДО в Дубні п. Кибалюк. День перед вічем був у Дорогостаях посол Чучмай, влаштував тут віче і весь час нападав на УНДО. Його вічевикам було за багато лайки і вони самі дали йому належну відправу. На питання, чого його партія збанкротувала і чому посол Сенюк виступив з його партії, посол Чучмай спромігся тільки сказати, що, мовляв, до смерти треба вчитися і дураком померти. Він так і робить і так його зрозуміли селяне, які вже мають досить його політики, про яку він сам не знає, до чого вона йде. Його віче в В. Дорогостаях тільки підготовило грунт для віча посла Вислоцького. Вічевики витали гучними оплесками посла Вислоцького і одноголосно заявилися за листою ч. 18. Слід зазначити, що в тому селі має свій маєток посол Сенюк з Сельробу-Єдности і тут він жив, а тільки недавно перенісся до Луцька. Маєток посла Сенюка складається з кількадесять моргів землі (добрий пролетар), яку він арендує і дуже використовує селян. В той же час його мати дуже бідує. Про це згадували самі селяне на вічу.

ВІЧА В ЛУЦЬКОМУ ПОВІТІ.

9. квітня посол Заваликут і п. В. Островський відбули передвиборче віче в місточку **Торчин.** Крім місцевих громадян на віче прибули також селяни з дооколичних сіл. Виявилося, що місцеві українці страшенно переляканi останніми арештами сельробівців і бояться всяких політичних зібрань. Тому-то посол Заваликут, який промовляв після вступного слова п. Островського, був змушений говорити, між іншим, і про свободу виборів та невтручування в виборчу акцію поліції.

В неділю, 13. квітня, відбули віче в селі **Мстишині** пос. Боляк і п. В. Островський. На віче прибули селяни кількох сіл. Явилася також боївка сельроб-єдности з Дубенщини, озброєна в палиці й залізні дроти, та старалася перешкоджувати вигуками, але присутні швидко її втихомирили.

По дорозі з Мстишина до Луцька пос. Біляк відбув віче в селі Новоставі. Дуже приємне враження зробила місцева національно настроєна молодь, хлопці і дівчата, що горнуться до культурно-освітньої й громадянської праці, хоча ще недавно це село було неосвідомлене.

СЕЛЬРОБИ САМІ СЕБЕ СТИДАЮТЬСЯ.

По Волині розкидають Сельроби летючку „Що таке УНДО і його листа ч. 18". В летючці одна брехня, лайка і перекручування ріжних фактів, щоби лиш опоганити перед людьми Укр. Нац. Дем. Обєднання і листу ч. 18. Найцікавійше, що в летючці закликається не голосувати на листи ч. 1, 3, 22, і 20, а головним чином на листу ч. 18, але ні згадки нема про листу ч. 8., на яку нібито повинні всі голосувати. Після збанкротовання партії Сельробу правиці бідні б. партійці цеї партії соромляться навіть згадувати про листу ч. 8, на яку вони хотілиби, щоби люде тепер голосували. Що вже говорити про ту листу ч. 8, коли її самі її творці соромляться.

ВИБОРИ В КОВЕЛЬСЬКІЙ ОКРУЗІ.

Міністерство внутрішніх справ розписало нові вибори до сойму в ковельській окрузі (Ковель, Володимир, Горохів, Любомль) на 13. липня ц. р.

Хочуть зірвати вибори.

Безпартійний Бльок, не маючи надії на Волині, вицофав свої листи до сойму й сенату. Але своєї роботи „одинковці" та їхні наймити не припинили. Всі свої сили вони напружують в тому напрямі, щоб намовити наших селян не йти на вибори.

Півурядовий часопис „Пшеґльонд Волинскі" (ч. 16.) у вступній статті вигукує устами редактора Загурського: „Мусимо намовляти всіх, щоб просто не брали участи в виборах"...

Хрунівська „Українська Нива", що видається за юдині срібняки, в один голос з „Пш. Вол." закликає:

„...від цього сойму ніякої користи для українського народу не буде" ...селянам радимо бути як найдалі від усяких авнтур" ...у день виборів кожному селянинові вільно працювати на полі (це в неділю)!; хто буде вільний від праці, най йде лїпше до церкви або до просвіти, а то просто най прочитає гарну книжку."

Щоб збаламутити селян, писака з цеї неукраїнської „Ниви" провокаційно шепче, що сойм буде лише „обтяжувати податками на утримання послів (більше 20 тисяч на місяць з Волині)", але про те, що на сфальшовані вибори пішло 8 міліонів народнього гроша мовчить.

Селяне добре знають, що на те годують пса, щоби брехав. На те годують й „Укр. Ниву", щоб вона робила свою каїнову роботу. Знають селяне й те, що колиб не посли з УНДО, уряд не забрав би з сойму проєктів про нові податки, що мали бути наложені на селян (від будинків, доходовий і т. д.).

Свідомі селяне знають і те, що наші посли з 18. стоять в обороні селянських і взагалі українських інтересів. Тому-то вороги нашого українського селянства й намовляють селян не йти до виборів, щоб цілковито знищити наших селян та український нарід, та щоб не було кому навіть боронити нас у соймі.

Тому-то всі селяне Волині підуть до голосування. І всі повинні віддати свої голоси на листу ч. 18, на ту листу, з якої посли досі обороняли селянські інтереси й в де-яких випадках оборонили їх.

Свідоміші селяне повинні взяти на себе святий обовязок вияснити своїм сусідам, а також і селянам інших сіл, що є нашим обовязком йти всім на вибори. А хто послухав би ворожих наймитів і не пішов би віддати свій голос, той зробив би злочин перед українським народом, та сам собі пошкодив би.

Слухайте своїх щирих провідників, а не ворожих наймитів і зрадників!

Слухайте й всі йдіть до виборів та всі віддайте голоси на листу українського Обєднання ч. 18!

Волиняк-виборець.

Погром „Сільського Господаря" в Луцьку.

На перший день Великодня невідомі злочинці (хто вони, доміркуватися легко) зробили погром Філії „Сільського Господаря" в Луцьку. Громили бюро філії цеглами, які носили з подвіря по другому боці вулиці й знищили вікна та внутрішню обстановку. Як оповідають сусіди, погром стався о год. 11 вечора. Громили якісь молоді люди. Звертає увагу факт, що не громили вони інших мешкань у тому домі, лише домівку філії, над якою висить українська вивіска.

Погромлене бюро відфотоґрафоване з вулиці та в середині. Негайно була покликана поліція для списання протоколу оглядин погрому.

Ревізії й арештування.

Серед української молоді у Львові і на провінції поліція переводить ревізії й арештування, шукаючи заговірників, що мали орудувати бомбами. Оскільки доси відомо, почалось від того, що на вул. Сінявській у Львові поліціянт притримав двох молодих людей, що несли тяжку валізу. Один з них утік, а другого поліціянт завів на комісаріят, де свержено, що у валізї було 20 кг. екразиту, кілька запальників і літра бензини. Арештований був 24-літний робітник Микола Ласійчук, а його товариш, якого також арештовано, Володимир Саляк, робінк з переплетні Тов. ім. Шевченка. Оба мали бути членами тайної військової організації. Дальше арештовано Богдана Стецишина, склепового субєкта, у котрого знайдено тайний часопис „Сурму" та якісь підозрілі папери. Арештовано також інших, у яких найдено, як пишуть польські газеи, ручні ґранати, запальники і т. п. Вибухові матеріяли найдено, як пишуть польські газети, також в переплетні друкарні Тов. ім. Шевченка, де їх сховав Саляк перед ревізією. Доси є арештованих 10 осіб.

Здогадуються, що викрита організація приготовляла замахи з приводу міжнародного стрілецького зїзду, що відбудеться у Львові, а також плянувала замах на більшовицький консулят у звязку з харківським процесом.

—o—

Всюди однаково.

В місточку Бичкові на Закарпатській Україні прийшло до кривавих подій, що свідчать про звірське відношення чеських зайдів до українського народу. Минулого тижня Василь Кравець почав сварку з чеськими жандармами у коршмі. Жандарми затягнули його до своєї касарні, а коли він хотів утікати, застрілили його в сінях.

На сам Великдень чеський урядовець лісової дирекції в Бичкові Гільберґ посварився з місцевим українцем Пруцьом і двома вистрілами з револьвера убив його на місци. Опісля, щоби втікати перед пімстою обуреного населення, виїхав з жінкою під охороною жандарма до Рахова. Трупа вбитого Пруця лишили жандарми в коршмі при стації, не допускаючи до нього навіть найближчих членів родини.

На другий день в Бичкові мало бути Шевченківське свято і тому з околиці стягнено аж 26 жандармів. Нарід хотів побачити вбитого Пруця, але жандарми не допускали. Нараз кинув хтось до них кілька камінів. У відповідь на це жандарми стрілили до товпи. Три ранені жінки впали на місци, а крім того згинув від кулі в недалекій хат і селянин Гучканюк, що спокійно курив люльку. Шевченківське свято вже не відбулося.

Ціле Закарпаття обурене подіями в Бичкові і домагається совісного розслідження справи та покарання жандармів, що славні зі своєї жорстокости.

—o—

Великий хорватський процес.

В Білгороді, столиці Югославії, розпочався великий судовий процес проти провідників хорватської хлопської партії д-ра Мацека й інших. Закидують їм, що були провідниками хорватських терористів, які приготовили минулого року багато замахів, щоб непустити хорватської чолобитної депутації до Білгороду. Перед судом станули 24 обвинувачених, з котрих 6 не має скінчених 20 років життя. До оборони зголосилося 158 адвокатів, але допущено тільки 26 оборонців. Хорватський посол Крневіч вислав до Союза Народів у Женеві письмо, в якому виступив проти диктатури сербського уряду. Він домагається вислання делеґатів усіх народів на процес хорватського провідника, щоби переконалися про терор і насильство сербів. Крім того домагається відділення Хорватії від Сербії та утворення національної хорватської держави.

—o—

Зїзд безбожників.

В Москві відбувся зїзд організацій, що поборюють релігію в більшовицькій державі. Зі звіту виходить, що союз безбожників має 3 міліони членів і коло 10 тисяч безбожницьких ячейок. Безбожники ведуть боротьбу проти всіх віроісповідань, а саме з православієм, католицизмом, магометанством, буддаїзмом і жидівською вірою. Щоби приготовити агітаторів, заложено 35 безбожницьких виділів при радянських університетах. Крім того уладжено в бувших монастирях і церквах 34 протирелігійні музеї. Поборювання релігії входить в програму 5-літного господарського пляну і в тім часі число членів безбожних організацій має дійти до 30 міліонів, так що релігія має бути зовсім викорінена.

—o—

На організаційному фронті.

ЩИРЕЧЧИНА. 3-го квітня ц. р. відбулася в Щирці велика довірочна нарада щирецької округи. На нараду зїхалось дуже багато селян з ріжних сіл округи. Промовляв і пояснював громадські закони посол Володимир Кохан. Про наше господарське становище говорив посол Іван Ліщинський. На нараді винесено одноголосно резолюції: 1) Проти кольонізаційної господарки на українських землях під Польщею; 2) проти недопускання українських робітників на виїзд на сезонові роботи до Німеччини; 3) за українською викладовою мовою в школах по українських громадах; 4) за заснованням середньої школи у Щирці; 5) за направу доріг у Щиреччині; 6) за заснованням відділу скарбового уряду в Щирці; 7) винесено протест проти переслідувань і засуду чолових українських діячів на Великій Україні. Наприкінці зібрані одноголосно висловили повне довіря і подяку Українській Парляментарній Репрезентації за її працю в соймі і поза соймом.

ЯВОРІВЩИНА. Організаційна праця в яворівському повіті поступила за останні часи значно вперід. На повіт звернув особливу увагу посол Ліщинський, відбув в повіті цілий ряд віч і нарад і саме цьому у великій мірі треба завдячувати поступ організації в повіті. 3-го лютого ц. р. відбулася в Народньому Домі велика політична нарада, на якій промовляли посли Тершаковець і Ліщинський. Висловлено довіря Українській Парл. Репрезентації і подяку послові Ліщинському за працю в повіті. Вибрано Повітовий Народній Комітет на чолі з о. Дмитром Бариляком. Всім членам Комітету призділено відповідний діл праці і район. — 17-го лютого ц. р. відбувся в Яворові дуже чисельний зїзд громадських радних. Про громадську самоуправу говорив сенатор Кузьмин. Винесено резолюції, в яких висказується довіря Укр. Парл. Репрезентації, домагається вставлювати в громадських буджетах відповідні суми на українські цілі і постановляється взагалі вести громадську господарку з найбільшою користю для українського народу. — 23. лютого ц. р. відбувся в Яворові повітовий зїзд Укр. Нац. Дем. Обєднання. Зїхалося понад 250 делегатів, які заступали 62 громади повіту, отже майже цілий повіт. Про наше політичне й господарське становище реферував посол Ліщинський. Між резолюціями винесено протест проти червоного терору на Великій Україні. — Тогож самого дня вечером відбулася довірочна нарада місцевої інтелігенції. Нарада пройшла дуже поважно і річево. Серед зібраних було дуже велике заціклавлення громадськими і партійними справами повіту. Рішено оснувати по всіх селах повіту Комітети Укр. Нац. Дем. Обєднання. Зібрані одноголосно висловили довіря Укр. Парл. Репрезентації і між іншим винесли протест проти червоного терору на Великій Україні. — 9-го березня ц. р. відбулося велике справоздавче віче посла Ліщинського в Краківци. На вічу було кількасот учасників з доокoличних сіл. Посол Ліщинський здав справоздання з діяльности Укр. Парл. Репрезентації і докладно обговорив справи тяжкого господарського становища і громадської самоуправи. Дуже широка дискусія вказувала на велике заціклавлення зібраних порушеними справми. Винесено резолюції з довірям Укр. Пар. Репрезентації, в справі катастрофального положення рільництва, проти військової кольонізації, в справі заосмотрення українських інвалідів і проти червоного терору на Великій Україні. — 10-го березня ц. р. відбулося в присутности посла Ліщинського засідання Повітового Народнього Комітету. Засідання присвячено головним чином організаційним справам, які щораз то краще налагаджуються завдяки тому, що Повітовий Комітет має тепер свою канцелярію, при якій веде і правну пораду.

——о——

Народні Доми в Підгаєччині.

Зі зростом організаційного життя нашого народу відчуло наше село потребу власних читальняних домівок, домівок обширніших і вигідніших, як до війни, і тому кожне село поставило собі за пункт своєї чести вибудувати в себе свій народній дім.

Не позаді остала також Підгаєччина. На 64 сіл в повіті маємо вже в 34 селах свої народні доми, в деяких навіть дуже величаві, а коло 10 сіл закупили вже площі і в тому або найбільшому році приступлять до будови.

Треба зазначити велику жертвенність емігрантів з Підгаєччини, що перебувають в Америці, при яких визначній допомозі збудовано чи будується в поодиноких селах народні доми.

По збудованню народних домів по селах прийшла черга на будову Народнього Дому в Підгайцях, що має стати осередком цілого культурного життя Підгаєччини.

Заходи коло будови такого дому зачало робити громадянство Підгаєччини ще до війни і в тій ціли закуплено перед війною площу та призбирано значну готівку, яка зложена в банках в наслідок війни стратила на вартости.

Після війни виділ Філії Просвіти в Підгайцях та Комітет будови зачали продовжувати вапочатковане діло. По кількох роках посвячених збиранню фондів розпочато в 1928 р. будову Дому, а в осени 1929 р. доведено будову до піддаша; дах має станути в р. 1930.

Будову оцінювано в 1924 р. на 12 тисяч долярів, однак з причини спадку вартости доляра, подороження матеріялів та робітника будова та буде коштувати понад 20 тисяч долярів.

Для поінформовання громадянства Підгаєччини хочу як касієр Філії Просвіти подати коротко, як представляються дотеперішні кошти будови та жертвенність громадянства на повітовий Народній Дім.

По день 8. грудня 1929 р. коштувала будова (без площі, яку закуплено перед війною) 81.322 зол. разом зі зобовязаннями, при чім довги Філії виносили в тім часі 13.843 зол.

Повітовий Союз Кооператив в Підгайцях причинився до будови готівкою в квоті 17.592.85 зол., решту готівки призбирала Філія Просвіти з жертв громадянства Підгаєччини, еміграитів з Америки та деяких громадян з краю.

В часі від 1.4. 1929 до 31.3. 1930 призбирано на будову Народнього Дому в Підгайцях всіх жертв на квоту 39.089 зол. Споміж більших жертв зложених в тім часі вибиваються такі: дар експ. Митрополита Шептицького 100 долярів, запис молодих міщан з Підгайців бл. п. Дмитра і Теклі Маркушів 5.893 зол., жертви з Канади 101 долярів та послідня збірка переведена Комітетом в Ню-Йорку в квоті 600 долярів. Відтак йде ряд визначніших жертв зі сторони інтелігенції, читалень, кооператив, сокільських гнізд, міщан та вкінци великого числа селян, які мимо тяжкого положення складали жертви по 5—50 зол.

Стан будівляної каси представлявся в днирі ріяли, які покриваеться ратами, виносили 4.734.85 зол., запас векслів зложених як жертви 2.834.27 зол., незаплачені довги Філії за матеріяли, які покриваеться ратами виносили 9.206.89 зол. Порівнуючи стан довжний зі станом чинним можна сказати, що Філія Просвіти в Підгайцях не має майже ніяких довгів спричинених дотеперішньою будовою. Та коли візьмемо під увагу те, що проектовані роботи на рік 1930, а то виставлення даху, клітки сходової та викінчення двох кімнат на приміщення канцелярії Філії мають виносити після коштопису 20.620 зол., то ясним стане, що Філія Просвіти в Підгайцях приступаючи до дальшої будови числить на будуче тільки на жертвенність громадянства Підгаєччини тут, а передівсім в Америці.

Вірю, що будуть жертвувати на дальше ті, які вже нераз, а більше разів давали свої жертви, — хочу також вірити, що причиняться своїми жертвами ще і ті громадяне, які до тепер того обовязку не виконали, а спільними жертвами всіх нас стане в Підгайцях величава будівля, яка буде осередком національного життя нашого повіту, а будучому поколінню скаже, як батьки мостили своїм дітям шлях до кращої долі.

Посол Мр. Ол. Яворський.

Кого більше у світі чоловік в чи жінок?

Не в кожній частині світу, а навіть не в кожному краю є однакове відношення числа чоловіків і жінок.

Загально в Еврові є більше жінок, а в інших частях світу є більше чоловіків. В Европі лише в одній Болгарії є менше жінок: на 1000 чоловіків є там 995 жінок. В Бельгії є рівне число чоловіків і жінок, а найбільшу перевагу жінок мають Еспанія і Лотва; там на 100 чоловіків припадає аж 119 жінок. В Польщі на 100 чоловіків є 108 жінок.

В інших частях світу найменше жінок є в англійській кольонії Гонґ-конґ в Китаї на 100 чоловіків є там всього 63 жінки. У Зединених Державах Північної Америки на 100 чоловіків є 96 жінок, в Канаді 94, а в Арґентині (Південна Америка) 90. Натомісць лиш Мексик (Середня Америка) і Чіле (Півд. Америка) мають більше жінок як чоловіків: у Мексику є на 100 чоловіків 105 жінок, а в Чіле 101.

Листою величезної більшости українців Галичини при виборах у 1928-му році була листа Ч. 18. В імя солідарности українці Волині голосуватимуть тепер також лише на листу Ч. 18.

ВІДДІЛ ПРАВНОЇ ПОРАДИ.

Веде посол В. Целевич.

Чи виділ товариства є обовязаний повідомляти старосто про збори товариства?

Товариства, які підлягають постановам закону про товариства з дня 15. листопада 1867 р. на основі постанов того закону і закону з дня 3. квітня 1925 р. В. З. Р. П. ч. 43. поз. 297 не мають правного обовязку повідомляти староства про свої збори. Але на протязі 3 днів по зборах новий виділ даного товариства обовязаний подати старостову до відома всіх членів виділу і місце їх замешкання з зазначенням тих членів виділу, які мають заступати товариство назверх. Інформація відноситься лише до Галичини.

Яке є правне відношення війта до громадського писаря на Волині і Поліссю?

На північно-західних українських землях завелося таке, що головною особою в громаді є не війт, а громадський писар. Такий стан є шкідливий для грмади, а в додатку стоїть в суперечности з постановами, обовязуючих законів. На основі постанов арт. 57. розпорядку генерального камісаря східних земель про громадську самоуправу, громадський писар є до помочі війтови і зарядови громади у веденні громадського уряду і полагоджує всі справи під безпосередною контролею війта. З цього слідує ясно, що гром. писар є лише слугою громади і не має ніякого голосу при полагоді громадських справ. Війт має йому давати доручення, як він має полагоджувати справи, а писар відповідає за те, коли не слухає або зле виконує прикази війта. Зокрема, коли істнує побіч писаря ще його помічник, то не писар, а війт має право уділити відпустку помічникови писаря.

——о——

НОВИНКИ.

— **Арештування пластунів.** В Бережниці, пов. Стрий арештовано студента Гошовського, як роздавав запросини на посвячення прапору пластового загону в Стрию. Разом з ним арештовано учительку Любінецьку та ще трьох членів пласту, у яких при ревізії мали знайти якісь агітаційні відозви. Посвячення прапору в Стрию заборонено.

— **Розкидають стрілецькі могили.** В місточку Поморянах, пов. Зборів лишилось на цвинтарі кілька українських стрілецьких могил. Недавно ті могили упорядковано і поставлено на них хрести з написами. Коли на третій день Великодних свят українські громадяни вибрались на цвинтар з процесією та вінцями, побачили на стрілецьких могилах хрести поломані, написи здерті, могили розкопані, а з них повикидані кости поляглих! Хто це зробив, можна догадатися. Нарід тим страшенно обурений.

— **Залізниці не оплачуються.** Міністерство залізниць в Польщі приказало всім залізничим дирекціям ограничити рух товарових і пасажирських потягів, щадити вугіль, непримати нових робітників, а злишних звільняти зі служби. Все те тому, що польські залізниці багато коштують, а мало приносять зисків.

— **Чого не можна ліцитувати?** Про це говорить найновійший судовий розпорядок. Отже ліцитувати не можна: 1) частин одягу, біля, ліжка, хатного й кухонного знаряддя, що служить до огрівання чи варення, та предметів необхідного вжитку, конечних до удержання хати; 2) поживи, опалу або грошей на ті річи на два тижні; 3) корови або двох кіз і 4-тижневого корму для них; 4) у селян, ремісників, робітників, промисловців і т. п. знаряддя потрібного до виконування фахової праці.

— **Бомба в більшовицькому конзуляті.** В комині будинку, де містився варшавський більшовицький конзулят, найшли велику бомбу, що була сполучена електричним дротом з сусідною камяницею, де находився годинниковий механізм. Стверджено, що бомба не мала великої вибухової сили. Поліція не викрила доси виновників.

— **Таємна крадіж авта.** Двох незнаних людей всіло до авта у Львові і казали шоферови везти себе до Лисиничн за личаківською рогачкою. Під лісом кинулися на нього, завязали йому рот, привязали до дерева, а самі поїхали автом в сторону Винник. Довідавшись про це, поліція розіслала на всі сторони стежні телеграми. Тимчасом авто найдено на другий день коло Рудник, за Бережанами. Польські газети пишуть, що авто кинули українці, вживши його до перевозу вибухових матеріялів.

— **За зловживання.** В Щирци, пов. Львів арештовано Вол. Могильницького, директора Повітової Каси задаткової, за грубі зловживання. Спроневірені гроші сягають суми 150.000 зл.

— **В боротьбі з дикими звірятами** згинуло в Індіях за минулий рік 22.000 людей. З того 1.076 людей пожерли тигри, 1.033 людей інші звірі, а 19.724 померло від гадюк.

— **На слідах комуністів.** Поліція в Станиславові арештувала центральну комуністичну організацію, що перенеслася сюди зі Львова. Сконфісковано багато відозв і брошур. Головою організації був Вольф Ґлязер.

— **Огні.** В Перегінську погоріло 10 господарів з причини неосторожности з вогнем. — В Болехові згорів тартак з фабрикою меблів. — В Озірній, пов. Зборів згорів млин Вольфа Фішера з мукою та збіжем, загальної вартости 16.500 долярів.

— **Процес лікарки Мацьківної,** що застрілила лікаря Телішевського у Львові, скінчився увільненням обвинуваченої. Присяжні судді рішили одноголосно, що вбивства доконано в стані умової неосудности.

—**Не потрібують людей.** З причини великого безробіття в Зединених Державах північної Америки тамошний сенат рішив зменшити на 20 пр. число нових імігрантів, так що до Америки може приїхати з ріжних европейських держав тільки 120 тисяч річно. Значить, еміграційна квота в Польщі буде також зменшена на 20 прц.

Посмертна згадка.

О. Іван Яворський, парох Стрільбич, пов. Ст. Самбір і бувший соймовий посол, помер 23. квітня ц. р. Перед війною належав Покійний до визначніших українських діячів і в галицькому соймі до завзятих борців за права українського народу. Був діяльним членом української національно-демократичної партії та Ширшого Народнього Комітету. **В. Й. П.**

Нові книжки і видання.

ДАНІЄЛЬ ДЕФО: **Робінзон Крузо.** Його життя й пригоди на самітнім острові. Переповів для української молоді Юра Шкрумеляк. Львів, 1930. Накладом видавництва „Світ Дитини“. Сторін 112.

В. КОРОЛІВ-СТАРИЙ: **Як вибирати короля.** Порадник практика. З 22 малюнками. Бібліотека „Сільського Господаря“. Сторін 48.

МАРІЯ БАРИЛЯКОВА: **Свято матери.** Сценічний образок на 2 дії. Львів, 1930. Накладом видавництва „Світ Дитини“. Сторін 24. Книжочка дуже на часі і надається до діточих вистав з приводу „Свята матери“.

ДОПИСИ.

ІСПАС, ПОВ. КОЛОМИЯ. **Громадська рада завела надії виборців.** Громадяне села Іспас вибрали до ради громадської що найкращих людей, лише з першого кола вийшов муж довіря 1-ки. Рада гром. складається із 40 радних й одного віриліста, власника млина, жида. На жаль наші радні поділилися на гуртки й своїм поведенням показують, що вони не дбають за добро громади, лише за власний інтерес. Один радний соц. радикал, вибраний з четвертого кола, коли раджено над таксою на закупно цвинтаря, спротивився тому, щоби таксу оперти на майні громадян, і поставив внесення, щоби кождий громадянин платив однакову таксу. Внесення то ухвалено і тим порівнано бідних з богатими. Громадяне мали гадку побудувати 7-клясову школу серед села, а фонд на будову мала дати аренда толоки на орку. В громаді є 50 процент людей, що не мають землі, того варстату праці, на якім могли би працювати, і як показала вже практика, розібралиб дуже радо землю на орку та заплатили по 30 зол. за морґ. Рада громадська два роки радила над арендою, рішила багато ухвал і одного разу малощо не дійшло до проливу крови, а вкінці стало на тім, що в горішнім куті села будуть будувати двоклясову школу. В громаді є школа 4-клясова, але будинку нема і діти томляться по селянських хатах, в яких брак світла і воздуха. Радні хотять, щоби на толоці паслася худоба, то є, щоби добро громади уживати так, як давно й то за маленькою оплатою. Через аренду толоки на орку далиби гроші на будову 7-кл. школи бідаки, але й о радним не по нутру, бо богатші не будуть мати пасовиска. Тут треба зазначити, що в Іспасі нема одної дитини польської, однак завдяки інвалідам й вдовицям рентисткам школу спольщено а всіх учителів українців місцевий парох з хлібоїдами зі села виїв. Громада Іспас має 400 до 500 моргів громадського ґрунту і при добрій адміністрації може оснувати рідну школу, в якій гомонілаби рідна мова, що виховувалаб дітвору в ріднім дусі. Члени ради громадської повинні зрозуміти, що найвисшим законом для громадянина є добро вітчини, як говорили вже старинні римляне, і дбати не про власне добро, але про добро громади. Але вони того не хотять розуміти.

ВОЛИЦЯ ПОВ. ЖОВКВА. **(Темні духи гуляють).** Аматорський гурток при читальні „Просвіти“ в нашому селі давав 20. квітня, в перший день Великодня, виставу „Учителя“, драми Ів. Франка. В половині другої дії впала на салю боївка, зложена з двох братів Івана і Дмитра Глушків та „стшельца“ Юзька Хіжинського, і почала бити присутних на салі громадян. В салі настав страшенний переполох, діти счинили крик і хто міг, утікав дверми та вікнами. Жертвою напасти впали передові працівники місцевих українських установ, як Петро Мороз, заступник голови читальні, справник кооп. Іван Іваневич, бувший голова читальні і голова комітету будови „Народнього Дому“, член читальні Йосиф Іваневич, секретар читальні Петро Батюк і інші. Декотрих, як пр. Ів. Іваневича побили до крови. Перед нападом боївка запивалася в коршмі Хаскля а потім розпочала масакру безборонних людей. Ціле село обурене цим бандитським вчинком, бо належить до свідоміщих громад у повіті, має ріжні національні організації й вибудувало собі гарний Народній Дім. Справою занялася поліція. **Члени.**

КОЛОДЕНЦЕ ПОВ. ЖОВКВА. **(Село дичіє).** Не добре діється в нашому селі. Розбишацтво і злодійство вкорінилось як той бурян на ниві і заглушує порядне життя народу. В селі є читальня, хор, кооператива, але не мають впливу на здичілу молодіж, що по ночах викрикає, стріляє і нападає, так, що небезпечно з хати за двері вийти. Майже що ночи мусять когось обікрасти. Ось випадки з одного тижня перед Великоднем. В страстний четвер украли Петрови Яріш свиню: В ночи на Великдень Олені Бенціха забрали плуг. До господаря Козака приїхав на свята син зі Львова. Коли вийшов у ночи на подвіря, напали на нього злодії й забрали все, що мав по кишенях. До Пилипа Яріша стріляли крізь вікно. Бідному зарібникови Гнатови Головці вкрали послідне біля, а що було проношене, кинули в болото. І так що тижня. Не помагають упімнення місцевого пароха, що картає людей в церкві, безрадна поліція. Люди як подуріли і виробляють бешкети, що витримати годі. **Очевидець.**

——o——

Смішне.

В коршмі.

Прийшов до коршми подорожний і казав дати собі перекуску. Їсть а на нього дивиться коршмарів пес. „Чому ваш пес так дивиться на мене?“ спитав гість. Коршмар відповів йому: „Тому, що ви з його тареля полудниєте“.

Жид і корова.

Купив Мошко на ярмарку корову і веде до дому. Побачили це два злодії і рішили корову вкрасти. Жид зложив руки взад, тягне корову за посторонок і вигойкує: „гей тирольке, гей“, але не оглядається. Один злодій вхопив перед коровою за посторонок, а другий перетяв посторонок і повів корову в ліс. А жид все не оглядається взад, тягне посторонок і покрикує: „гей тирольке, гей!“ Під одним залізним мостом у ярі заперся злодій і не пустив посторонка. Жид оглянувся, чому корова не йде, аж бачить, що це не „тиролька“, але чоловік. Сплюнув у жменю і витріщив очі, а далі почав кричати: „що ви за чоловік і що хочете?“ Злодій відповів, що він Гаврило, котрий торік втопився під тим мостом. А жидови зі страху стануло волося дубом на голові і він як дав ногам знати, то лиш порох за ним закурився. За кілька днів був ярмарок в місті. Мошко прийшов на цей ярмарок, оглядає худобу, дивиться, а його „тиролька“ привязана до стовпа. Жид прийшов близько до корови і прошептав їй до вуха: „Ти гадаєш, що я тебе куплю? Ти не корове тирольке, ти Гаврило! Пропадь!“

Ціни у Львові.

ЗБІЖЕ: Пшениця двірська 42·0—43·00, збірна 39·00—40·00, жито 18·50—19, ячмінь 19·25—19·75, овес 17·50, гречка 24—25, просо 28—29.

НАБІЛ: Маслосоюз платив кооперативам 29 квітня: масло експортове солене 4·90, — несолене бльокове 4·90, молоко 0·34, сметана 1·60, копа яєць 5·60.

ГРОШІ: Доляр амер. 8·90, канад. 8·80, чеська корона 0·26, рум. лев 0·05, астр. шілінґ 1·26, франц. франк 0·35, фунт штерл. 43·80, червінець 13·50, нім. марка 2·12

——o——

Видає С-ка „Діло“, зар. стов. з обмеж. пор. — За редакцію відповідає Ол. Кузьма. — З друкарні Вид. Спілки „Діло“, Львів, Ринок ч. 10.